

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS / KIISLA OY

Sjöfästningen Svartholm

Sjöfästningen Svartholm ligger vid Lovisavikens mynning. Fästningen är en systerfästning till Sveaborg och hör till samma försvarskedja. Byggnadsarbetena på ön inleddes år 1748 utgående från överste Augustin Ehrensvärds planer. Arbetet blev huvudsakligen färdigt under 1750-talet.

Den svenska befästningsperioden på Svartholm tog slut år 1808 när Svartholm kapitulerade efter ett ryskt anfall. En engelsk flotteskader sprängde stora delar av Svartholms murar under Krimkriget år 1855 och efter det fick fästningen förfalla. Sedan 1960-talet har fästningen restaurerats under ledning av museiverket.

Bland Svartholms labyrinter och murar kan du förmäta fästningens avskildhet och föreställa dig fientliga trupper vid horisonten. Här kan du drömma dig tillbaka till 1808: ryssarna anfaller över Sveriges gräns och belägrar Svartholm, som tvingas kapitulera. Ett maktskifte sker i Finland och över Svartholm vajar en ny flagga österifrån. Den vackra naturen kring fästningen och den friska havsvinden återkallar tankarna till nutiden.

Mer information: gör en webbsökning på orden Svartholms fästning. LOVISA STAD

Kryssning till Svartholm med J.L.Runeberg

Torsdagen den 19 juli ordnar Emsalö Byaråd en kryssning med m/s J.L.Runeberg till Svartholm utanför Lovisa. Båten plockar på sin reguljära Lovisatur upp Emsalöresenärerna från Lotsstationen på Varluxudden och kör via Svartholm där Emsalöresenärerna stiger av. På returren från Lovisa plockar JLR sedan upp resenärerna från Svartholm och avlämnar dem vid Lotstationen.

Mer information om kryssningen: www.emsalo.fi/aktuellt eller SMS till tfn 0500 469 697. BEBBE NYBERG

Kamerabevakningen vid bron förbjöds

En månad var bevakningen i gång – februari 2018. Helt enligt direktiven av polismyndigheten bandades trafiken vid bron och skyltar sattes ut. Ifall det skulle ha hänt någonting på ön så hade polisen fått materialet eftersom ingen privat aktör får se på det som bandats. Skyltarna for någon iväg med, troligtvis Destia. Stolpen för kamerorna var satt utanför vägområdet då tillstånd inte fåtts av NTM-centralen.

Vägområdet är mycket brett vid bron. För att kunna filma mot bron och mot utgående trafik sattes en bom för kamerorna. Sedan kom det order från Destia att den, och kamerorna skulle bort, att det var förbjudet att ha bandande kameraövervakning och att bommen var på vägområdet (som tydligen sträcker sig i luften också). Ingen hänvisning till någon lag eller förordning har getts. Kameraprojektets arbetsgrupp tog bort bommen och kamerorna i början av mars. BEBBE NYBERG

BYABODEN TACKAR!

Ett jättetack till alla Emsalöbor och Emsalövänner som stött Byaboden.

Havsudden på Emsalö och

På Havsudden, Emsalö finns Nybergarnas släktgård, Stora Byggningen, som hamnade i inbördeskrigets häxkittel våren 1918 när Borgå var i de rödas våld. Dessa dramatiska dagar beskriver den unga modern Gretchen Nyberg livfullt i sin dagbok. Hon bor i det stora huset med sin halvt år gamla dotter Irmel, sin svärfar Berndt Axel Nyberg och husets personal, men hennes man, Bertel Nyberg, hade blivit kvar i Helsingfors. Barnbarnet Bebbe Nyberg har plockat ut förkortade utdrag från dagboken.

3 februari 1918. Veckan har gått till ända, en ny har börjat, -- men ingen Bertel har kommit – och först i förrgår fick vi över Lovisa höra i telefon från honom. Hans

tentamer i Helsingfors är över med heder och både Far (gamla Berndt Axel Nyberg) och jag är glada. Men nu är också ledningen över Lovisa avbruten (liksom över H:fors och Borgå varit redan en tid) och vi leva som i säcken igen.

Dessa dagar har varit händelserika. Så många underrättelser från Borgå om vad som hänt i Kervo och Nickby, om österbotningarnas tåg mot söder... Krigsrykten, rykten om annalkande tyska fartyg. En gång vakade vi turvis uppe i tornet för att hålla utkik. Inga tidningar utom Borgåbladet, inga brev... I morgon "sparkar" Ville Lindberg (bror till Frans Lindberg) över isen till Helsingfors och har lovat medföra ett brev till Bertel.

11 februari. Brokiga, underliga tider! Vi har huset fullt med flyktingar från Borgå, Pellinge, Savijärvi, -- och dubbelt så många har det varit de tre sista dygnen, men flera har redan småningom trappat av igen. Luften är fylld av oro, av otroliga rykten, mångt och mycket därav är nog sant. Borgå är i de rödas våld, och deras skräckvalde sträcker allt längre söderut tills det når våra fredliga klippor och skär. Medan jag skriver detta, hör jag gevärs- och kanonlarm i fjärran; det dova bullret är striden som just går het i Pellinge.

På kvällen den 7 februari kom det ringbud från Borgå om att rödgardister voro i anmarsch från Kotka och att skyddskåren

vore upplöst och skingrad åt alla håll. Nu började telefonen ringa hela tiden; den ena efter den andra av bekanta och släktingar i Borgå ville förvissa sig om de kunde komma hit undan och Far svarade att de är hjärtligt välkomna till Havsudden i nödens stund. Vi förberedde genast bäddar åt eventuella flyktingar.

Fredagen den 8 februari började flyktingar anlända i långa banor. Från tidigt på morgonen var huset fullt och mera kom under dagens lopp. Lektor Bremers med familj, Enholms, folk från Savijärvi (Sibbo) i tre stora slädar innehållande farbror Toppelius med familj och bekanta – vidare Wolmar Nyberg med fru, genomfrusna efter flera mils färd över Vessölandet och Äggskärsfjärd sam flera skyddskårister som berättade om deras farliga irrfärder i natt, köld och snö. Snart var det fullt överallt, folk trängdes och knuffades i alla rummen, man sprang i trapporna, alla var nervösa och uppskakade. Skyddskårens ynglingar diskuterade om hur de kunde rädda sig undan de röda och nå fram till Mannerheim.

Hela dagen stod det stående bordet dukat i salen, man gafflade åt sig vad man kunde komma över och på kvällen bredades britsar på stora salsgolvet, där skyddskåristerna fick kinesa. Alla kamrar och rum fylldes av folk, också tamburen. 25 arma husvilla människor härbärgerade vi den natten förutom de främmande i bastukammaren och alla de många hästarna som logerade hos vår häst, Jalo, och kudorna.

Jag for med Johansson (Havsuddens gårdskar) på matanskaffning, vi hade den lilla släden och bästa hästen från Savijärvi – fin springare, engelskt halvblod. I Varlax och Bengtsby åkte vi från gård till gård och fingo ihop litet bröd och mjölk, men annars kunde de ej avstå någonting ty de hade själva stugorna fulla med flyktingar från Svartbäck och Sibbo.

Härhemma hade vi humoristiska inter-

Stora byggningen sommaren 2018. FOTO: LEIF PIETILÄ

mezzon. På kvällen när vi drack te hördes med ens ett skärande ljud utifrån havet, som en stor fartygssirén. Alla rusade till fönstren och upp i tornet med lyktor. Ljudet, nu visslande och dundrande, upprepar sig efter jämna mellanrum, i andanom såg vi hela tyska flottan utanför våra kuster. Mitt i villervallan råkade jag i övre tamburen höra ett fruktansvärt ljud helt nära – det är Lagerlöv, den unge jättelika skyddskåristen, som ligger bakom en skärm och snarkar så det brakar i väggarna! Efter det kallades han "tyska flottan" av oss.

Söndagen den 10 kom och flere reste bort. Just som vi skulle sätta oss till middagsbordet, instörtar tyska flottan – Lagerlöv – och alarmerar hela huset om att de röda nu vore i Bengtsby. Hela gården kom

ödesdagarna 1918

i uppståndelse; pengar, smycken, klockor gömdes undan i lönnlådor. Jag sprang med en flyktingfröken ut i mörka natten och vi grävde in i snödrivorna i skogen allt det Toppeliuska silvret (från Savijärvi), som de hade med sig i en kappsäck. Men främst gällde det att gömma undan Lagerlöv, han som var mest i fara vid ett eventuellt besök av de röda. Varma pälsar paltades på honom och så förde Tekla (Niskanen, trolovad med jägarkaptenen Gunnar Stenbäck) och Elsi-Maj (Nyberg, dotter till Mikael Nyberg) honom ut för att gömma honom någonstades. Men de röda kom inte hit och natten blev lugn.

16 februari. Man börjar höra från Borgå igen. De röda lär draga sig undan från stan

och många arbetarfamiljer flytta därifrån. Rykten gå, att de röda ha förstört och plundrat Gammelbacka, Storgård och Sannäs samt flere butiker i stan. Här på Emsalö har de dödat en skäribo, gått i stugorna och hotande frågat efter männen, vilka dock hade gömt sig i skogarna. Byarna var så gott som tomma, endast någon enstaka gammal gubbe eller gumma var kvar. Hästarna har de tagit och fört bort.

Då jag sist skrev, den 11, pågick kanonaden i Pellinge, och tisdagen den 12 började från tidigt på morgonen flyktingar och sårade skyddskårister anlända hit. Hela salen blev i ett nu full av dessa hjältar från Pellingeslaget, de lägo på madrasser på golvet, de fingo vila och sova samt äta frukost med oss och dricka hett kaffe för

att värma sig. De berättade om slaget på Stor-Pellinges östra udde och hur de med list tagit sig förbi de rödas leder. De hade farit genom Orrby men där blivit beskjutna från en gård och sedan utmattade sökt en tillflykt på Havsudden. Kusin Daddu (Dagmar Ruin) hade varit med hela tiden. Hon hade utan föräldrarnas vetskap rymt från Borgå med skyddskåren. Större delen av skyddskåristerna for ännu samma dag bort efter att ha vilat, kvar stannade de sårade och Daddu som tillsammans med Elsi-Maj skötte de sårade.

Samma torsdag, den 14, for jag i skum-

Stora villan cirka 1920.
Festdag med blåvit
flagga och festfolket på
balkongen.

rasket med Frans Lindberg till Varlax för att till Havsudden skaffa lite bröd utav skyddskårens stora förråder, som de gömt i en lada. På Lisus väntade jag i storstugan medan Frans och en av husets söner foro djupare in i skogen efter brödet. Med två stora säckar med limpor och hållkakor återvände de och så begav vi oss med Frans på hemfärd genvägen över Varlaxviken medan skymningen allt starkare föll uppå och stjärnorna tändes på aftonhimmelen. Det var riktigt trevligt att samtala med Frans under färden, han citerade Runeberg och tycktes vara mycket beläst. Sen berättade han om sina resor världen runt, då han varit i nästan alla världsdelar och seglat på stora fregatter på nästan alla hav.

28 februari. De rödas första besök här på Havsudden! En lycka var att vi blivit av med de sista skyddskåristerna. De har alla samlat sig på Pörtö i väntan på en utlovad ångbåt. I morse kl. 7 väcktes hela huset av ropet; "de röda är redan vid Boviken och strax här!". Och innan vi ännu visste ordet av, hade de redan omringat villan, vidpass 50 man med gevär och tvenne ryttare till häst. Far gick ensam ut till dem, de skockade sig kring honom och frågade hotande efter skyddskåristerna. Några salongsgevär (flintläsbössor enligt hörsägen) presenterade Far dem men de tillbakavisade dem med ordet "leksaker".

De hade god lust att sticka hela villan i brand men deras ledare tillät dem det ej. Men stegen lyfte de från taket och kastade den till marken. Alla var de utstyrda med röda trasor, tofsar och band och uppträdde mycket sturska därute. In kom de inte men lovade göra det nästa gång. Sedan for de iväg till Pörtö. Från tornet såg vi deras färd över isen och räknade därvid 24 slädar och två ryttare!

Sista veckan hade vi en anstormning av ambulansen, som kommo från

H:fors, uppsamlade de sjuka och sårade skyddskåristerna från skärgården för att med de rödas tillstånd vårda dem i stadens sjukhus. De var 2 läkare, 6 sårade och flere sjuksköterskor. De fick hett te och nattkvarter och fortsatte nästa dag.

Smärre besök har vi haft här av Ernst von Born, Ehrnrooth, två herrar Alm mm. Alla är nu borta utom Wolmar, Tekla och Elsi-Maj. Även Elsa Boldt har rest till stan för att söka och spana efter sin son Trygve som inte avhörts sedan han for från Havsudden med bud till de vita i H:fors. (Trygve Boldt mördades i Mellungsby av de röda 15.2. Hans uppdrag var att försöka få ångbåt att hämta Pellingekåren).

8 mars. Den senaste veckan har varit tröttsam för skyddskåren och full av umbäranden. Bortjagade från Pörtö vid underrättelsen om de rödas ankomst den 28.2 ha de sökt sig längre ut till havs, till ensliga skär ute i havsbandet. Ett tjugotal har under ledning av Gunnar Stenbäck hamnat på Larsskär, där de i en veckas tid bott i den trånga och snuskiga lilla fiskarstugan. Då de röda senare lämnade trakten, började våra Larsskärsbor att komma till Havsudden om kvällarna till kvällsteet, 2-4 i gången och sova här. Från Havsudden skickades vad man kunde över till Larsskär; pälsar, mat, köksredskap o.s.v. Alla dagar rekognoserade Elsi-Maj och Tekla i byarna och då man ej hörde av några röda, signalerade de från Molnstugutaket (högsta stället på Havsudden, var det nu finns en linjefyr) över till Larsskär till tecken på att man kunde komma över till oss.

Våra Larsskärsbor började fundera på att med slädar fara över isen till Reval och Narva, som nu äro i tyskarnas händer. Att anskaffa hästar och slädar blev en viktig uppgift som anförtroddes åt Elsi-Maj, som redan förut gjort skyddskårens oumbärliga tjänster och visat en stor uppfinningsförmå-

ga i kinkiga situationer. Två gånger var hon inrest till Borgå och lyckades få hästar och slädar från både Sannäs och från konsul Eklöv och hjälp med att köra dem ut till Havsudden. Mera skyddskåristerna kom från Onas och andra ställen för att förena sig med de härvarande. Det hade beslutits att alla tidigt på morgonen skulle avresa över isen till Hogland, för att därifrån ta sig över till Narva. I går på morgonen hade nämligen skyddskåristen Ketonen landstigit med ett tyskt flygskepp vid Edesviken och uppmanat dem att göra det och med löfte om tyskarnas hjälp på Hogland.

13 april. I Helsingfors kanonad och kul-spruteskjutande. Tyskar och vita jaga de röda. Elsi-Maj kom sista lördags med en väninna vandrande ända från Hangö, över Ingå, Snappertuna och Kyrkslätt. Båda buro ryggsäckar och var fullastade som kameler. De hade i slutet på mars från Havsudden begivt sig till fots över till Hogland, med ett femtontal försenade skyddskåristerna som de hade samlat ihop i Borgå och Mäntsälä och som inte hunnit ansluta sig de tidigare expeditionerna över Finska viken. På Hogland mötte de befälhavaren Ketonen som ännu gav dem 6 fångna rödgardister med på resan över till Port-Kunda och därifrån med tåg till Reval.

Där mötte de hela Borgå skyddskåren, som sedan följande dag anträdde tågresa till Danzig, över Riga, Tilsit, Memel, Königsberg och Marienburg. I Danzig inskeppade de sig alla på fartyget "Buenos Aires", som över Östersjöns minerade vatten lyckligen förde dem till Hangö.

Söndagen den 14 april skedde överbefälhavarens för den tyska landstigningskåren, greve von der Goltz, och hela tyska stabens högtidliga intåg i Helsingfors. Den röda tiden var slut!

BEBBE NYBERG

Då elektriciteten kom till Emsalö

Det var vid andra hälften av 1900-talet som elektriciteten kom till vår ö. Initiativtagare var Elis Wallin, som ägde Essvik gård. Han var kommersiell direktör på Suomen Gummitehdas Oy, som senare blev NOKIA. Gården är belägen vid Kuggsund som skiljer Emsalö från fastlandet. Sundet är lika brett som nuvarande bro är lång, ca. 300 m.

Vi levde då ännu i följderna av kriget och det var svårt att få material. Wallin, vars företag ägde Finska Kabelfabriken, insåg att möjligheter fanns. Han hade ett vedeldat elaggregat för eget bruk på gården. Han lär ha sagt: "Det tär för mycket av skogen att hålla aggregatet i gång". Wallin hade kontaktat övriga Emsalöbor och sagt: "Ska ni ha el nu så är det möjligt, jag kommer i vilket fall som helst att ta".

Idén förverkligas och Sydfinska Kraft Ab, som var landskommunens eldistributör, började med ledningsbyggen. En högspännings sjökabel lades på botten av Kuggsundet mellan fastlandet och Emsalö. Högspänningsledningarna på land drogs i mån av möjlighet över åkrar och ängar för att skydda naturen. Fyra stycken transformatorstationer byggdes, en i var by. Transformator tornen byggdes av vita tegel. Ingen av de fyra är mera i användning, två är rivna.

Till de fyra transformatorstationerna som då byggdes, fick två personer som bodde nära stationerna nycklar till dessa. De skulle vara transformatorvakter och kunna stänga av strömmen vid hårt åskväder. Andra hade inte ärende till dessa torn.

I detta sammanhang kan berättas om en episod som hände på den tiden. Det var regn och hårt åskväder. En transformatorvakt gick in i rummet och våt som han var, samt inte tillräckligt försiktig, kom han i kontakt med högspänningen. Han lär ha "kastats" ut men klarade sig. Efter den här olyckan lär alla ha fråntagits nycklarna till transformator tornen.

Lågspänningsnätet byggdes ut i alla byar till de flesta som ville ha elektricitet. I de västra delarna av Emsalö blev många utan. Dit drogs högspänning senare och då kunde de hushållen njuta av den ädla varan. Det blev jultider och på den tiden

FOTO: BERNDT NYBERG

var det brukligt och allmänt med julbjudningar för grannar och vänner. Där var många nyfikna på vad t.ex. grannen hade köpt för elapparat till julklapp.

Elapparaterna ökade i hushållen och bönderna skaffade sig elmotor för tröskverket. I hushållen fanns många möjligheter att underlätta arbetet. Kanske strykjärn och kylskåp hörde till de första. I många hem var radioapparaten en av de främsta man skaffade sig. Radion kunde vara längre tid påkopplad när man inte behövde spara på torrbatterierna eller ackumulatorm som behövde laddas. Allt detta har gjort att elnätet på vissa håll måste förstärkas och nya stolptransformatorer byggas på platser där lågspänningsledningarna var långa. Från att transformatorerna var fyra stycken i början är de i dag ca. femtio till antalet.

När lotsarna på 60-talet etablerade sig på Varluxudden och behövde el kunde också de södra delarna av Varlux elektrifieras. I slutet av 1900-talet kunde Haxalö få el. En sjökabel drogs från Emsalö till Haxalö. Någon gång vid millenniumskiftet lades också en sjökabel ned mellan Vessölandet och Emsalö för att säkra strömleverans på båda öarna vid storm och oväder. Efter kommunsammanslagningen har också Sydfinska Kraft införlivats med Borgå Energi.

Enligt vissa EU-direktiv ska årligen en del av luftledningarna förläggas i marken så att elavbrotten blir färre. Från många

håll hörs det att avbrotten blivit både kortare och mera sällan jämfört med andra elverk i landet. Vissa åtgärder har således burit frukt. Vi konsumenter har väl delvis stått för kostnaderna genom höjda överföringsavgifter.

Detta var i ett nötskal vad som hänt med denna ädla vara, elen, som vi fått njuta av under sjuttio på vår ö.

PER JUSLIN

Äldsta yrket

På ett kafé satt två gubbar vid ett bord och drack kaffe. En av dem var trädgårdsmästare, den andra byggmästare. De satt tillika och skröt för varandra om vilket yrke som var det äldsta.

"Mitt yrke är äldst", sa trädgårdsmästaren. "Vi anlade EDENS lustgård!"

"Det stämmer int", sa byggmästaren. "Vårt yrke är nog äldst. Vi byggde NOAKS-arken!"

Vid grannbordet satt en elektriker som hörde de två andras samtal. Han reste sig och sa med hög röst: "Ni talar skräp. Det är elektriker yrket som var äldst; för när Gud sa: VARDE LJUS, då hade vi redan ellinjerna dragna!"

Den här vitsen drogs av Pelle Juslin en gång på en teaterföreställning på Midgård.

Ukkivägen är Ukkis väg

Ukkivägen på Varlaxhalvön i södra Emsalö har en färgstark historia. Den första delen av vägen byggdes av Åke Lönnberg för egna pengar. Han hade köpt en fastighet vid Utviken som inte hade vägförbindelse. Vägen fick namnet Ukkivägen/Ukintie, Åke kallades för Ukki. Den vägstumpen blev också senare den första asfalterade vägen på Emsalö när Neste blev delägare i vägen. Ukkivägen byggdes i flera etapper åren 1960 – 1969 och fyller 50 år på sensommaren 2019.

Lönnberg kallade till en början samman två möten för att grunda ett väglag. På det första presenterade han sin plan. På mötet deltog från den väglösa Esthamsudden åtminstone Teuvo Kuoppamäki, Veikka Laaksonen och ett par pojkspolingar i yngre tonåren. Vägens kommande namn fick sin förklaring för Lönnberg sade åt oss pojkar: "Ni ungar, ni kan kalla mig Ukki, det gör alla andra barn". En kort paus. "Och du Teuvo (då 40-årig ca.), du duar förstås mig och kallar mig farbror". Lönnberg var en gammal vän till Havsuddsbon Bertel Nyberg som var Teuvos morbror.

På det följande mötet några veckor senare väntade sig Lönnberg att ett väglag kunde bildas, men blev missräknad. De andra hade beslutat att inte gå med i ett sådant projekt. Då för tiden var en egen bil sällsynt i en vanlig familj, man for med båt eller gick längs skogsstigar bärande sitt pick och pack. Man trodde att vägen skulle medföra alla möjliga störningar. Man levde också under rätt knappa ekonomiska tider. Att sätta ned pengar på en väg som man inte hade ett akut behov av torde ha känts meningslöst.

Lönnbergs besvikelse var iögonenfallande. Men den här resoluta gubben tog då själv hand om saken. Han lät bygga vägen med egna medel från Emsalövägen till sin tomt. Den här första delen av vägen gjordes på markägaren Stjernbergs mark och med hans tillstånd som en tre meter bred körväg för bil 1960 och 1961. Vid korsningen med Emsalövägen satt Lönnberg upp en vägskylt som det stod "Ukintie" på. Senare blev namnet officiellt.

Vägen byggdes av lokala krafter; Ralf och Gunnar Nyholm samt grannen, fiskaren Edvin Lindberg. De kallades skämtsamt för Väg och Vatten Nyholm och Lindberg, Nyholms var väg och Lindberg vatten. Lönnbergs dotterdotter Soili Järvelä minns från barndomens vägarbeten att det sprängdes mycket sten.

UKKIVÄGEN, ETAPP TVÅ

Fem år senare blev stämningen annan och den nuvarande Ukkivä-

gens fastighetsägare började fundera på en fortsättning av vägen till sina egna områden. Aktivast var här nu Teuvo Kuoppamäki. Teuvo for med familjen i egen bil till Spjutsund och därifrån med utombordare till sin Kiviniemi-fastighet ute på Esthamsudden. Ibland var man mycket utsatt för hårt väder.

Andra sommarbor kom till Emsalö med bussen som ofta var smockfull, ön hade ju fått färjförbindelse 1951. Motoriserandet ökade och ett vägbyggande började intressera också andra som t.ex. konstnären B. G. Fohlin som blivit fast bosatt vid Varlaxviken.

8.8.1966 lämnade fru Ingrid Stenbäck en ansökan till lantmäteridistriktet om att få vägförbindelse till sin fastighet Utholmen på Esthamsudden. Vägförrättningsmöte hölls dock först två år senare 14.8.1968 på Havsudden hos henne. Eugenie Hedström har i sin "loggbok" för Fiskestugan ute på Esthamsudden sitt första omnämnande om vägprojektet just 14.8.1968. Dramatik för dagen blev det då hennes mans "Pedi", Per Erik Hedström, utombordsmotor hade sina nycker. Sprinten i propellern går av just när han ska fara iväg. Men en spik ersätter sprinten och han kommer något försenad till mötet. Pedi har hunnit lova Teuvo Kuoppamäki att han inte stöder ett vägbygge som slutar vid fru Stenbäcks områdesgräns mitt i skogen bara halvvägs. Teuvo och Pedi ville ha väg ända ut till Esthamsudden. Men annorlunda gick det.

NESTE KOMMER MED

På mötet i augusti 1968 deltog för första gången en fastighetsägare i tungviktsklass, Neste Oy. Till de övrigas överraskning hade Neste köpt ett område nära slutändan av den första vägstumpen och hade för avsikt att bygga ett fritidsområde för sin personal. Platsen fick namnet Pirskeri. Det heter att stället var ett favoritprojekt för Nestes chefsdirektör, Uolevi Raade. Nestes representant, personaldirektör A-G Backman ville på mötet påskynda vägprojektet.

Planerandet av vägen startar snabbt. Drivande kraft är ingenjör Bebbe Nyberg som planerar och ritar väglinjen tillsammans med lantmätariingenjören samt fungerar som ordförande för det nybildade väglaget som bildades officiellt 22.4.1970. Han planerar samtidigt anslutningsväg ned till Brisinga- och Palsbofastigheterna. Vägområdet är pålat till en bredd på åtta meter. På vintern skidar Bitta Nyberg (Brisinga) längs med väglinjen där träden redan avverkat.

Vägen blir färdig på våren 1969 ända till fastigheten Utholmens gräns där en parkerings-plats görs. Men alltså bara halvvägs till Esthamsudden. Meningen är att man sedan längs stigar tar sig fram till sina stugor. Tanken vara att alla har lika goda (eller dåliga) förbindelser fram. Snart märker man att idén inte var bra. Men till Brisinga hade väg blivit byggd.

UKKIVÄGEN, ETAPP TRE

Under sommaren beslutar fastigheterna vid udden att bilda ett eget väglag för att få vägen fortsatt. Teuvo Kuoppamäki sammankallar till sin stuga på Esthamsudden ett stiftande väglagsmöte som hålls 9.6.1969. Ett fortsättningsmöte hålls 18.6.1969 i Helsingfors där vägplanerna och budgeten bekräftas.

NESTE VILL HA ASFALTVÄG

Nestes representant, A-G Backman, meddelade på väglagets möte i Helsingfors att Neste vill själv bygga en 4-meter bred väg från Emsalövägen till sitt fritidsområde ifall väglaget är villigt att betala kostnaderna för en 3-meters väg. Mötet godkände Nestes erbjudande. Neste krävde dock aldrig dessa pengar. I stället bygger

Neste om vägen till sig som en asfaltväg och lovar att sköta underhållet av den. Långt senare, 1984, blev Emsalövägen asfalterad av VoV.

Förhållandet mellan Neste och Ukkivägens väglag var okomplicerat. Neste blev befriad från vägavgifter som ersättning för asfaltvägens byggande och underhåll. När Nestes område fick en ny ägare blev det problem och underlåtagandet av asfaltdelens underhåll blev ett standardärende på väglagsmötena.

Slutändan av Ukkivägens byggande fortsatte sommaren 1969. Vägen delar sig i två grenar, Ukkivägen fortsätter till Esthamsuddens fastigheter och den nordöstliga grenen dras till fastigheten Kuoppala, sista delen som privatväg. Den nordöstliga grenen får av obegripliga orsaker av myndigheterna namnet Nevatie/Kärrstigen, fastän det på Emsalö inte finns sådana trädlösa kärr.

Efter protester, där också Emsalö Byråd är involverad, ändras namnet till Badstukobbsvägen/Badstukobbenintie efter en liten udde som enligt kartorna heter antingen Badstukobben eller Bastuknobben! Likaså blev avtagsvägen till Brisinga plötsligt begåvad med en vägschild med namnet Ukinpolku/Ukkistigen! Eftersom den riktiga Ukkistigen tydligen skulle ha blivit namnlös så fick man ordnat en ny schild för Brisingavägen och den gamla skylden flyttades till Ukkistigen, som sålunda fick ett eget vägnamn.

En historisk händelse noterades i Hedströms loggbok 26.9.1969: " Historisk Ankomst! Pedi, Gennie (Eugenie) och katt med bil ända fram till bastuväggen!". Året 1969 var annars också historisk. Neil Armstrong tog som första människa de första stegen på månen 21.7. Men en av de äldsta av Nybergarna, Karin Nyberg, bryter ut: "Mänlandningen, vad är nu det, jämfört med att man kan köra till Esthamsudden med bil!". Slutlig vägförrättning hålls sedan 3.11.1971 där den fortsatta vägen införlivas med det tidigare väglaget.

Själva Ukki, Åke Lönnberg, fick inte se den färdiga vägen. Tre veckor före den blev färdig gick han bort 2.9.1969.

TEXT: TAPANI MANSIKKALA

Uppgifterna samlade av: Soili Järvelä, Matti Kuoppamäki, Bebbe Nyberg och Tapani Mansikkala

Utdrag från Emsalö delgeneralplan.

Visor och visioner på Klovharun

Tove Janssons och Tuulikki Pietiläs stuga på Klovharun utanför Pellinge är ett ypperligt ställe att få inspiration för att författa, göra musik eller studera. Stugan kan hyras för det här ändamålet en vecka i taget av Pellinge Hembygdsförening. Bitta Nyberg från Emsalö har sedan 1995 i tio års tid varje sommar utnyttjat denna möjlighet. I Pellingeboken 4 har hon skrivit följande essä om sin vistelse på Klovharun.

Det har snart gått tio år sedan jag och min goda vän Chrisse Lång njöt vår första vecka i stugan på Klovharun. Min vecka var vikt för texter till Sven Runar Wiiks spelmanslåtar och för flitigt gitarrspel. Min packning bestod förutom av papper, penna och gitarr av vatten, mat och kläder för sju dagar. De har dagarna blev väldigt betydelsefulla och satte spår i själen. Sommar efter sommar har jag återvänt för en vecka i Tove Janssons stuga som jag hyrt av Pellinge Hembygdsförening. Tove och Tuulikki skänkte stugan år föreningen då de efter nästan trettio år beslöt lämna Klovharun.

Det är alltid lika hisnande att närma sig ön och veta att sju dagar ligger framför mig som oskrivna blad. Texterna till spelmanslåtarna blev verkligen skrivna. På Klovharun finns den ro jag behövde för att få fördjupa mig i text och melodi.

Veckorna på ön har haft olika teman. En sommar koncentrerade jag mig på låtarna i "Visor från Åbolands skärgård", lärde mig texterna och sjöng igenom så många jag hann med. Då längtade jag redan till följande sommars vecka. Den gången skulle jag ha Hanna och hennes visor med mig i säcken. Hanna Sandell var värdinna på Storspiks på Emsalö och Alfhild Forslin har tecknat ned många visor och danslekar som Hanna sjungit i början av 1900-talet. Nu ville visorna in i mej! Härligt att samla på visor, sångskatter växer. Varje sommar har gjort mig rikare på visor. Visorna har jag sedan sjungit vidare på viskurser och visstugor. Att dessutom tillsammans med Synnöve Jern få uppvakta Ebba

”

Ön är inte stor och det är inte stugan heller. Men stugan är väl byggd, torr och dragfri.

Jakobsson på hennes bemarkelsedag med hennes mormors - Hannas - visor, i köket på Hannas hemgård, det var sommarens höjdpunkt.

Klovharun beskrivs bäst i Tove Janssons och Tuulikki Pietiläs bok "Anteckningar från en ö". Jag kan läsa den om och om igen. Ön är inte stor och det är inte stugan heller. Men stugan är väl byggd, torr och dragfri. Och det man behöver för en vecka tar man med sig. Horisonten lockar i syd och väst, i norr syns Tunnholmen och Vessö och ganska nära i öst ligger

Pellinge. Trots närheten till Pellinge känner man sig flyttad långt ut till havs. Att landa på Klovharun har sina risker. Vind och vågor spelar ofta spratt. Ibland har jag undrat: "Kommer jag någonsin härifrån"? Ännu värre tanke: "Tänk om jag inte kan landa när min vecka börjar".

De två senaste Klovharuveckorna har gamla Sibbovisor stått på listan. Tillsammans med Synne har det varit fantastiskt roligt att där ute vid "evighetens horisont" välja ut, lära sig och arrangera visorna så att de känns som våra visor. Nu kommer dessutom en mandolin in i stugan.

Roddturen till närliggande kobbar och skär har gett både minnen för livet och inspiration till vistexter. Att föras "hemåt i medvind" och småningom landa i "hemvikens famntag" är upplevelser som man gärna sjunger om året runt. Visor och diabilder från Klovharun har varit ett omtyckt program som Synne och jag hållit för otaliga föreningar och sammanslutningar. Att få delta i Bokmässan 2001 med underhållningen och få tack och erkänsla av Tuulikki, det rörde Synne och mig djupt. Tänk vad visor kan föra med sig.

BITTA NYBERG